

ELS ESTUDIS DE SOCIOLINGÜÍSTICA A ANDORRA¹

Joan Mico

Sociòleg

Director del Centre de Recerca Sociològica

Institut d'Estudis Andorrans

1. DADES GENERALS SOBRE ANDORRA

1.1. Evolució de la població a Andorra

La realitat sociolingüística d'Andorra no es pot entendre sense els canvis que la societat d'Andorra ha experimentat durant el segle xx. Andorra ha passat de ser una societat rural, amb una economia de subsistència i en la qual molts andorrans havien d'emigrar als països veïns per treballar, a convertir-se en una societat urbana basada en les activitats comercial i turística i amb un espectacular creixement demogràfic, fruit d'un important corrent immigratori (ha passat d'uns 6.000 habitants en l'any 1955 als més de 76.000 l'any 2004).

1. Una bona part de la informació que conté aquest article s'ha extret dels articles següents:
Marta Pujol i Montserrat Badia: "Els estudis fets per l'Administració andorrana com a punt de referència per a la planificació lingüística". Noves SL. Revista de Sociolingüística. Hivern, 2002.
Jaume Farràs: "La realitat sociolingüística andorrana a debat, segons els resultats d'estudis no impulsats per l'Administració". Noves SL. Revista de Sociolingüística. Primavera, 2003.

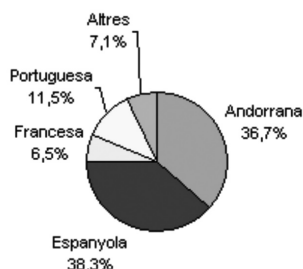
Quadre 1. Creixement demogràfic 1955-2003

Any	Població	Augment població	Creixement vegetatiu	Creixement migratori *
1955	6.189	---	---	---
1960	8.392	2.203	403	1.800
1965	13.623	5.231	912	4.319
1970	19.545	5.922	1.290	4.632
1975	26.558	7.013	1.894	5.119
1980	35.460	8.902	1.708	7.194
1985	44.596	9.136	2.013	7.123
1990	54.507	9.911	1.947	7.964
1995	63.859	9.352	2.486	6.866
2000	65.844	1.985	2.696	-711
2004	76.875	10.021	2.082	8.949

L'increment més significatiu de la població d'Andorra es va produir en la dècada dels seixanta, amb un creixement migratori mitjà anual superior al 8%; en els anys setanta i vuitanta, tot i que en termes absoluts es registra l'increment més important, la mitjana del creixement migratori anual va ser del 4%. En la dècada dels noranta es produeix el trencament de la dinàmica de creixement demogràfic (paral·lelament a la desacceleració del creixement econòmic), i els anys 1994 i 1995 es va registrar una reducció de la població a causa del creixement migratori negatiu. Tot i així, a partir de l'any 1995 hi ha un increment de població en un ritme més moderat (al voltant d'un 2% anual de mitjana). A part de l'increment total de població, hi ha hagut una rotació de població significativa, que augmenta la proporció de persones novingudes al Principat (la major part de les quals no vénen de les altres regions de parla catalana).

La continuada afluència d'immigrants, juntament amb les restriccions per adquirir la nacionalitat, han comportat que la població de nacionalitat andorrana sigui una minoria en el conjunt de la població.

Quadre 2. Població per nacionalitats

Font: Ministeri de Justícia i Interior: Estadístiques de població any 2004. Elaboració pròpia.

Els residents de nacionalitat espanyola són el grup majoritari, ja que la immigració espanyola ha estat tradicionalment la més nombrosa per la proximitat. La procedència de la major part dels residents espanyols és Catalunya, seguida de les comunitats d'Andalusia i Galícia. Altres zones que també han aportat un nombre important d'immigrants són Castella-Lleó, Aragó, Múrcia i València.

La població de nacionalitat francesa és l'altre grup d'immigrants tradicionals, encara que en menor proporció que els espanyols. L'any 1963, hi havia un 3,6% de població francesa; l'any 1973, un 6,4%, i l'any 1989 van arribar a representar el 7,8% de la població total, però va disminuint la proporció fins al 6,5% de l'any 2003. Les regions d'origen dels residents francesos són bàsicament el Migdia-Pirineus, el Llenguadoc-Rosselló i la regió de París.

Els residents de nacionalitat portuguesa van començar a arribar de forma significativa al Principat d'Andorra al final dels anys setanta. Durant els anys vuitanta i noranta és el col·lectiu que experimenta un creixement més important, superant el nombre de francesos, fins a representar el segon grup més nombros d'estrangers després dels espanyols. El nombre i la proporció de residents portuguesos augmenta espectacularment entre 1990 i 1993, data en què s'inicia una lleugera davallada. Així, els portuguesos, que l'any 1980 eren un 3,1% de la població d'Andorra, l'any 1993 eren un 11,3%, i l'any 2003 representen un 11,5% de la població total.

Els residents d'altres nacionalitats han augmentat durant la dècada dels vuitanta i fins a l'any 1994, en què s'observa una disminució lleugera i un cert estancament. Els estrangers d'altres nacionalitats eren el 4,9% del total d'habitants de l'any 1980 i el 7% el 1989, i durant la dècada dels noranta han mantingut el seu percentatge dins el total de la població al voltant del 6,5%. En el conjunt de residents d'altres nacionalitats destaquen els ciutadans de països europeus, sobretot britànics, alemanys, italians, holandesos i belgues. Entre els residents no europeus amb més representació hi ha els marroquins, els filipins i els argentins.

D'altra banda, l'Andorra d'avui dia és un país on la major part de la població ocupada treballa en el comerç, l'hoteleria i la restauració, als quals cal afegir també els sectors de l'Administració pública, dels serveis i de la construcció, si bé en els darrers anys la seva evolució mostra un cert estancament (excepte en el sector serveis i l'Administració pública).

A Andorra es veu clarament una dualització del mercat del treball,² on es distingeixen clarament un segment privilegiat i un segment desafavorit.

El segment privilegiat, o segment primari, està compost per persones amb feines ben remunerades, estables, amb possibilitats de promoció i amb un control i un domini importants sobre el seu treball (la major part andorrans, però també molts catalans, francesos o d'altres procedències, segons els anys de residència i/o

2. Batalla, J; Casals, M; Micó, J: "Anàlisi de la situació laboral a Andorra". Centre de Recerca Sociològica. Institut d'Estudis Andorrans.

de formació), mentre que el segment desafavorit, o segment secundari, és majoritari i està format per persones amb treballs precaris, amb poca estabilitat, salaris baixos i poques oportunitats de promoció (la major part immigrants, però sobretot amb pocs anys de residència).

Entre les causes d'aquesta dualització, hi ha el pes fonamental de certs factors adscriptius (com el sexe, l'edat i, sobretot a Andorra, la nacionalitat) que condicionen les posicions d'entrada, el manteniment i la promoció dins del mercat de treball per a cada treballador, etc.

A Andorra, doncs, la segmentació per raons d'origen adquireix una importància singular, considerant el gran volum de mà d'obra forània que en un moment donat s'insereix en l'estructura productiva andorrana i que no pot adquirir tots els drets de ciutadania fins passats 20 anys de residència. Així, la nacionalitat d'origen, ser o no andorrà, és un dels factors més determinants per a la inclusió del treballador en el segment primari o en el segment secundari i pot condicionar el temps de la seva estada a Andorra, els sous percebuts, les garanties jurídiques en la seva posició laboral i, fins i tot, les oportunitats de promoció interna a la feina.

Els no andorrans, i sobretot els nouvinguts i els que tenen pocs anys de residència, presenten una mancança de capital relacional, més la dificultat afegida dels idiomes (el català, però també en la major part dels casos el francès, són idiomes indispensables per poder accedir a la major part de les feines del segment primari). Aquests aspectes, la forta demanda de mà d'obra en sectors determinats i el fet que la major part dels nous immigrants vénen a partir de les xarxes familiars expliquen també fenòmens com la seva concentració a partir de grups d'iguals, en certes feines (per exemple, la construcció i els portuguesos). Aquesta concentració per grups d'iguals, que ocupen moltes vegades llocs de treball inferiors als dels autòctons, pot conduir a la situació que es conservin certs estereotips o prejudicis, la qual cosa contribueix a segmentar la societat i a fomentar també actituds resistents a la integració social per part dels nouvinguts.

Per bé que molts immigrants ocupen sistemàticament els escalafons més baixos de l'entramat laboral, el gran creixement econòmic ha fet que, relativament amb certa freqüència, força immigrants hagin tingut oportunitats de millora i, sobretot els seus fills, experimentin una mobilitat ascendent, no només en els llocs de treball desenvolupats, sinó també en la mateixa estructura social de referència. En aquest sentit, el domini del català (i també del francès) és una de les possibles claus per tal d'arribar al segment primari). L'anàlisi de l'evolució d'aquesta mobilitat pot ser un indicador molt interessant sobre l'evolució de la cohesió de la societat andorrana.

Als llocs de treball del segment secundari del mercat laboral hi ha una elevada rotació dels treballadors, i molta d'aquesta rotació és migrant; aquest fet dificulta la seva possibilitat d'intentar aprendre el català.

2. EVOLUCIÓ DELS ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS

La història dels estudis sociolingüístics al Principat d'Andorra es pot qualificar de recent. És a partir dels anys 80 i com a conseqüència de les profundes transformacions de la societat andorrana, que tant des de l'àmbit privat com des del públic comencen a sorgir treballs que intenten analitzar la situació lingüística del país.

Abans dels anys 80, el Consell General i molts comuns havien hagut de regular amb ordenacions sectorials alguns usos en què no quedava clar quina llengua calia fer servir.³

El gran augment de població dels anys 60 i 70, i el de la presència d'altres idiomes al Principat (sobretot del castellà), feia evident que els recursos esmerçats en matèria de política lingüística eren clarament insuficients. La primera conseqüència d'aquesta consciència de crisi va ser la implantació de l'Escola Andorrana el curs 1982-83. La segona fou la creació del Servei de Política Lingüística, per donar suport a l'empresa i el comerç i, en general, per millorar el grau de coneixement de la llengua oficial de la població del país i promoure'n l'ús, d'acord amb l'article 2.1 de la Constitució i amb les ordenacions del Consell General que regulaven l'ús del català.

Després d'uns anys de rodatge es va plantejar la necessitat d'analitzar amb més profunditat la realitat sociolingüística. Així va néixer l'enquesta sobre usos i coneixements lingüístics de la població, que es va fer per primera vegada l'any 1995, i que després ha tingut continuïtat els anys 1999 i 2004. El Servei de Política Lingüística ha publicat també, el 2002, l'*Estudi sobre els hàbits lingüístics de la població escolar d'Andorra*. Aquest treball es va realitzar a iniciativa del Centre de Cultura Catalana del Principat d'Andorra amb dotació de la Unesco. A més a més, l'any 2001, el Servei de Política Lingüística va adjudicar un ajut a la investigació al projecte *Usos i representacions socials de nois i noies d'últim curs de secundària*.

També, durant aquest període de temps, hi ha hagut una sèrie de treballs de recerca sobre la realitat sociolingüística andorrana des de l'àmbit privat, que ens ajuden a complementar els treballs públics realitzats. Jaume Farràs destaca tres treballs:⁴ una tesi de l'alemany Volker Lixfels (1982) sobre les llengües d'Andorra; un estudi de Pere Notó (UAB, 1983) sobre la realitat sociolingüística del sector educatiu; l'enquesta de Boix, E. i Farràs, J. del febrer de 1992 als infants i als joves d'escoles andorranes. També es pot destacar el treball de Josep Manel Ballarín amb el títol "La interrelació entre identitat cultural de la població andorrana i els seus usos lingüístics".

3. Un exemple interessant és l'acord del Consell General de la fi del segle XIX (1898) mitjançant el qual el síndic manava que s'imprimissin "los passaports i guías ab lo llenguatge català y no castellà per ser aquell lo propi idioma de les Valls".

Marta Pujol i Montserrat Badia. Noves SL. Revista de Sociolingüística.

4. Noves SL. Revista de Sociolingüística. Primavera, 2003.

Finalment, farem cinc cèntims de la part relacionada amb la identitat andorranca i la llengua del treball realitzat pel Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans que té per títol *La immigració a Andorra*.

A continuació enumerarem les característiques més interessants de cada treball, desglossant-los entre els que han sorgit a iniciativa de l'àmbit públic i els que han sorgit a iniciativa privada:

3. ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS FETS DES DE L'ÀMBIT PÚBLIC

3.1. Estudi sobre els "Usos i coneixements lingüístics de la població d'Andorra". Onada de l'any 1995

Aquest treball el van elaborar tècnics andorrans amb l'assessorament professional d'especialistes de Catalunya. L'objectiu era fer una primera fotografia sociolingüística de tota la població adulta d'Andorra.

L'univers de la mostra eren totes les persones residents al Principat de més de 14 anys; en van escollir una mostra de 1.016 enquestats. El marge d'error era de +- el 3,1% amb un nivell de confiança del 95,5% en què $p=q=50$. La mostra es va estratificar per sexe, nacionalitat i parròquia de residència de la persona enquestada.

Els percentatges de distribució de la població per llengües maternes que es van comprovar en aquest primer estudi són els següents:

Català 42,7%	Castellà 34,6%	Francès 18,8%
Portuguès 10,7%	Anglès 1,7%	Altres 4,8%

Es va crear un indicador d'ús de cada llengua en cada situació, que es valorava segons una escala d'1 a 5: 1 volia dir "gens", 2 "poc", 3 "de tant en tant", 4 "bastant" i 5 "molt". Per establir l'indicador d'ús es van prendre com a referència les relacions a casa, amb els amics i les relacions internes a la feina, que són les que ocupen més temps en la vida quotidiana, i es va fer la mitjana entre les freqüències d'ús en aquests àmbits. Els resultats van ser els següents:

Català	Castellà	Francès	Portuguès
3,4	2,7	1,4	1,3

També es va demanar a les persones entrevistades quina llengua feien servir per adreçar-se i en quina llengua eren ateses al Govern, els comuns (corporacions locals), la CASS (seguretat social), Fedra (Forces Elèctriques d'Andorra), l'Hospital Nostra Senyora de Meritxell, el Servei d'Immigració... Tots aquests serveis van resultar molt favorables a la freqüència d'ús del català.

En relació amb el món socioeconòmic, es va demanar el grau d'utilització del català quan es va al metge o al dentista, a uns grans magatzems, a un restaurant, a comprar, als locals d'oci, al banc, a la companyia d'assegurances....

En funció de les situacions més o menys favorables a l'ús del català en adreçar-s'hi i per atenció rebuda van sortir els grups següents:

- Situacions amb un ús alt del català: banc/companyia d'assegurances/ gestoria i metge/ dentista;
- Situacions amb un ús mitjà del català: restaurant, botiga i perruqueria/ barberia;
- Situacions amb un ús baix del català: taxi/autobús, grans magatzems i bar/pub/discoteca.

Finalment, es va crear un indicador lingüístic per fer una síntesi del nivell de coneixement i la freqüència d'ús de cada llengua, es van mesurar en una escala de 0 a 100, de manera que 100 significava que el coneixement d'una llengua és perfecte i l'ús molt alt, mitjançant l'aplicació d'una fórmula per calcular l'indicador lingüístic.⁵

Els resultats van ser els següents:

Indicador d'una síntesi del nivell del coneixement i la freqüència d'ús de cada llengua

Altres	Anglès	Portuguès	Francès	Castellà	Català
3	5,6	7,3	18,5	50	56,3

Les conclusions principals del treball eren que s'establia "oficialment" per primera vegada la diversitat lingüística dels andorrans, i la fragilitat del grup de catalanoparlants, sobretot davant del grup creixent de castellanoparlants.

Els resultats de l'enquesta evidencien la decreixent influència de França i la creixent influència d'Espanya. També revela que l'ús del català era molt baix en alguns sectors del món socioeconòmic (fruit, potser, de la dualització del mercat laboral andorrà).

A partir de les conclusions d'aquest estudi es van engregar diverses campanyes per fomentar l'ús del català; primer destinada a tots els col·lectius en general i després destinades als àmbits on tenia menys presència (posant l'èmfasi en la utilitat de parlar català).

5. Indicador lingüístic = (nivell entén + nivell llegeix + nivell parla + nivell escriu) / 4) . (freqüència d'ús a casa + freqüència d'ús amb els amics + freqüència d'ús a la feina) / 3}.

3.2. Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució. Onada de l'any 1999

Aquest segon estudi es va realitzar amb el mateix mètode i el mateix objecte d'estudi que el primer: població resident a Andorra de més de 14 anys. L'objectiu principal era obtenir informació i comparar la situació de l'any 1999 amb la de l'any 1995 per veure'n l'evolució. Es van entrevistar 671 persones, i el marge d'error absolut en els resultats totals era de $\pm 3,8\%$. En van controlar quotes de sexe, nacionalitat, situació laboral i parròquia de residència de la persona entrevistada. La selecció de persones que calia entrevistar es va fer de la mateixa manera que en l'estudi de 1995.

Els resultats principals van ser:

Els canvis en la llengua materna de la població en els darrers quatre anys, amb una baixada del català i una pujada del castellà.

De fet, si mirem la llengua materna del conjunt dels enquestats, aquest és el resultat:

	Català	Castellà	Francès	Portuguès	Anglès	Altres
1995	42,7%	34,6%	18,8%	10,7%	1,7%	4,8%
1999	35,1%	43,2%	9,5%	10,9%	1,3%	6,2%

Per nacionalitats, el més destacat és l'augment dels andorrans amb llengua materna castellana (8,3%) i el fet que disminueix (9,6%) el percentatge d'espanyols d'origen catalanoparlant.

	Andorrans de llengua materna catalana	Andorrans de llengua materna castellana	Andorrans d'altres llengües maternes
1995	69,0%	19,2%	11,8%
1999	61,4%	27,5%	11,1%

	Espanyols de llengua materna catalana	Espanyols de llengua materna castellana	Espanyols d'altres llengües maternes
1995	40,5%	51,0%	8,5%
1999	30,9%	58,9%	10,2%

El canvi més significatiu pel que fa a la llengua materna per nacionalitats és la disminució del nombre d'andorrans amb llengua materna catalana (ha passat

del 69% al 61%. S'ha de destacar que un 53% de les persones de llengua materna castellana són nascuts a Andorra i un 34% han adquirit la nacionalitat andorrana després de 25 anys de residència).

A casa dels enquestats, el català continuava sent la llengua més utilitzada, però baixava l'ús del català i pujava l'ús del castellà.

Amb els amics, els nivells d'ús es mantenien estables en relació amb l'any 1995. Quant a les relacions internes, entre companys i amb superiors i/o subordinats, hi va haver un augment del castellà i una disminució del català com a llengua més utilitzada. En les relacions externes (amb clients i proveïdors) pujava el bilingüisme català-castellà i baixava l'ús exclusiu del català.

El treball explica que una de les interpretacions principals dels resultats es troba en l'anàlisi dels fluxos migratoris.

De les dades demogràfiques d'aquests anys, els investigadors ressalten que s'ha renovat una part important de la població en quatre anys compresos entre 1995 i 1999, i ha arribat a un 12% de la població. Així, l'estudi afirmava que en aquest període de temps havien arribat al país més persones de llengua materna castellana i menys persones de llengua materna catalana que entre 1991 i 1994.

Indicador d'ús

	Català	Castellà	Francès	Portuguès
1995	3.4	2.7	1.4	1.3
1999	3.2	3.1	1.4	1.3

Si mirem l'indicador general d'ús de les llengües, el català baixa i el castellà puja. El francès i el portuguès es mantenen estables. Per edats, els joves de 15 a 25 anys i les persones de més de 50 anys són els que més parlen el català, però en totes les franges d'edat baixa l'ús del català i puja l'ús del castellà.

A l'Administració pública continuava sent on més generalitzat era l'ús del català; disminuïen les persones que s'adreçaven o eren ateses en castellà i augmentava el bilingüisme català-castellà respecte del 1995.

Pel que es refereix al món socioeconòmic, en totes les situacions analitzades, excepte el banc, la companyia d'assegurances o la gestoria, el percentatge de persones que sempre parlen en català baixava i augmentava el bilingüisme català/castellà.

Les variables que condicionaven més el comportament lingüístic dels entrevistats en el món socioeconòmic eren, segons l'estudi, la nacionalitat i la llengua materna: els andorrans i els espanyols de llengua materna catalana utilitzen més el català en totes les situacions, mentre que els que tenen llengua materna castellana s'adapten més a la llengua de l'interlocutor.

Els espanyols de llengua castellana mantenen el castellà excepte en les situacions favorables. En les intermèdies fan servir menys el català que el 1995.

Entre els francesos hi ha dos grups de comportament diferent: un que parla català a tot arreu i l'altre que parla en francès en les situacions favorables i el va canviant pel castellà en les més desfavorables.

Els portuguesos utilitzen sobretot el castellà en tots els àmbits del món socioeconòmic.

Indicador lingüístic

	Català	Castellà	Francès	Portuguès
1995	56,3	50,0	18,5	7,3
1999	53,9	58,2	17,9	8,5

Pel que fa a l'indicador lingüístic en general, el que més canviava era el del castellà, que pujava del 50 al 58, mentre que el català baixava una mica més de 2 punts.

Quan es relaciona aquest indicador amb la nacionalitat de l'enquestat, és interessant ressaltar que els portuguesos obtenien un indicador molt alt del castellà, tenint en compte que no és la seva llengua materna.

La constatació que, a causa dels canvis demogràfics, la llengua catalana havia deixat de ser la més nombrosa com a llengua materna, va ser el detonant de l'aprovació, a l'any 2000, de la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial. Al gener del 2002 entrava en vigor una disposició transitòria de la Llei que establia l'obligatorietat de totes les empreses de garantir l'atenció al públic en català.

3.3. Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra. Situació actual i evolució. Onada de l'any 2004

Amb característiques metodològiques similars als estudis anteriors, els resultats de l'estudi realitzat mostren que, en termes generals, ha continuat el deteriorament de la posició del català envers la resta de llengües que es parlen al Principat d'Andorra. Aquesta pèrdua ha anat a favor del castellà, principalment.

Segons aquest treball, aquesta disminució de l'ús del català és deguda a:

- El fort increment de la població d'Andorra en els darrers cinc anys està fonamentat principalment en la immigració, no sempre de catalanoparlants.
- El fet que determinats grups de població immigrant adopten el castellà com a llengua alternativa a la llengua materna (per exemple, els francesos i els portuguesos, que presenten un indicador d'ús del castellà més elevat que el del català).
- Hi ha un augment dels andorrans que tenen com a llengua materna el castellà. Aquest col·lectiu, tot i tenir un bon coneixement del català, utilitza més el castellà, principalment en àmbits més informals (a casa o amb amics). En les relacions més formals (feina o quan es dirigeixen a l'Administració pública), sí que parlem majoritàriament en català.

- Una part important dels catalanoparlants que comencen una conversa en català tendeixen a adaptar-se a la llengua del seu interlocutor si no s'expressa en català, sense tenir en compte si entén aquesta llengua.

D'altra banda, s'ha de destacar que en les relacions més privades o informals (com per exemple a casa, amb amics o amb companys de feina) la llengua més parlada actualment és el castellà, mentre que l'any 1999 l'era el català.

De tota manera, en determinades situacions més institucionals o formals predomina el català: a l'Administració pública, així com en determinades situacions del món socioeconòmic (el banc o el metge), el català manté la seva posició dominant. En la resta de situacions analitzades, però, es fa servir cada vegada menys.

Totes aquestes dades es tradueixen en el fet que l'indicador lingüístic del català sigui més baix que en anys anteriors. La disminució s'explica principalment per un ús menor, i no pas per la manca de coneixement de la llengua.

La disminució de l'ús del català és especialment preocupant en el segment de 15 a 25 anys, atesa la seva importància per la condició que té de relleu generacional.

Actualment, l'indicador lingüístic del català està molt polaritzat entre, d'una banda, els andorrans, sense diferenciar la seva llengua materna, i els espanyols de llengua materna catalana, i, d'altra banda, els espanyols d'altres llengües maternes i els residents d'altres nacionalitats. Les diferències entre aquests dos grans grups de població són actualment molt importants: els primers representen el 41% de la població i el seu indicador lingüístic mitjà és de 80,3, mentre que l'altre grup està format pel 59% de la població, i presenten un indicador de només 26,8.

En aquest treball també s'ha demanat, per primera vegada en aquestes enquestes, quines són les actituds de la població cap al català.

En termes generals, una gran part de la població considera que encara queda molt per afavorir l'ús del català (un 71%). També hi ha una majoria que està d'acord amb la idea que, des del punt de vista professional, és més important dominar el català que el castellà (un 71%), o que l'anglès o el francès (68%).

Tot i això, la majoria de la població creu que és fàcil trobar feina a Andorra encara que no se sàpiga català (un 61%) i que l'Administració pública ja fa prou pel que fa a la difusió del català a Andorra (59%).

En aquest treball s'analitza també si el comportament de la persona quan inicia una conversa en català i el seu interlocutor contesta en una altra llengua. Els resultats posen de manifest que només el 16% continua la conversa en català. La resta, o bé canvia a l'altra llengua (un 59%) o bé ja no comença una conversa en català (un 26%).

Partint d'aquestes valoracions, s'han agrupat les persones amb un perfil d'opinió similar. Els resultats obtinguts permeten definir 4 grups de població diferenciats entre ells per les actituds cap al català. A continuació s'exposen les característiques principals que defineixen aquests grups:

- **Idealistes:** 28% de la població. Pensen que, des d'un punt de vista professional, el català és més important que altres llengües i estan a favor de l'exigència de coneixements de català per renovar el permís de treball, i estan a favor que els empresaris obliguin a parlar el català. El català és una eina imprescindible per integrar-se al país. Majoritàriament, són persones de més de 50 anys, nascuts a Andorra o que resideixen a Andorra des de fa molt temps.
- **Realistes:** (un 21% de la població). Consideren que queda molt per fer per afavorir l'ús del català a Andorra, i que l'Administració pública no dona prou importància a la difusió d'aquesta llengua. També són exigents quant a la necessitat d'acreditar coneixements de català per renovar el permís de treball, i pensen majoritàriament que els empresaris haurien d'obligar els empleats a parlar en català. Malgrat això, reconeixen que encara que no se sàpiga català, resulta fàcil trobar feina a Andorra. A diferència del primer grup, la seva opinió està bastant dividida sobre si el català és imprescindible o no per integrar-se al país. És el grup de població que fa servir més el català. El seu indicador lingüístic és el més elevat dels quatre grups, amb un nivell del 68,9. Sociodemogràficament, són similars a l'altre grup, encara que més joves.
- **Reticents:** (un 26,6% de la població). Atorguen utilitat al català en l'àmbit professional, davant d'altres llengües. En canvi, estan en contra de tot allò que pugui suposar una obligació o una imposició de la llengua catalana. Així, la majoria pensa que no és necessari acreditar coneixements de català per obtenir la renovació del permís de treball, i que els empresaris del país no han d'obligar necessàriament els treballadors a parlar aquesta llengua. Igual que els realistes, consideren que el fet de no saber parlar el català no comporta dificultats per trobar feina a Andorra. Aquí hi ha una proporció més elevada de persones de nacionalitat espanyola, així com un col·lectiu important de nacionalitat portuguesa. La majoria té més de 35 anys.
- **Desinteressats:** Representen una quarta part de la població. Són el col·lectiu que atorga menys utilitat al català. En l'àmbit professional, consideren més important dominar altres llengües abans que el català. També opinen que no és necessari parlar català per integrar-se al país o per trobar feina a Andorra. També, igual que el grup anterior, estan en desacord amb la idea d'haver d'acreditar coneixements per renovar el permís de treball o que els empresaris puguin obligar els empleats a parlar català.
- Quasi la meitat de les persones d'aquest grup no comencen mai una conversa en català. Són el grup amb menys temps de residència al país, i amb un pes relatiu important d'espanyols, portuguesos i altres nacionalitats.

3.4. Anàlisi de resultats i publicació de “Coneixements i usos lingüístics de la població escolar”

L'any 2002 es va publicar el llibre “Coneixements i usos lingüístics de la població escolar d'Andorra”, que recull els resultats d'un estudi encarregat pel Centre de

Cultura Catalana del Principat d'Andorra amb una dotació de la Unesco. Aquest treball es va realitzar mitjançant una enquesta a una mostra representativa de la població escolar d'edats compreses entre els 8 i els 16 anys durant el curs 2000-2001.

El nombre total d'estudiants objecte d'estudi és de 5.221 i la mostra extreta, amb un marge d'error de +- 4%, era de 556 alumnes. Les mostres es van agafar proporcionalment per sistemes educatius, per nombre d'alumnes de cada centre i per edats.

Distribució per sistemes educatius segons la nacionalitat

	Escola andorrana	Escola francesa	Escola espanyola	Escoles congregacionals
Nacionalitat andorrana	25,7%	35,8%	14%	24,5%
Nacionalitat espanyola	17,9%	30,7%	26,4%	25%
Nacionalitat portuguesa	6,1%	51%	32,7%	10,2%
Nacionalitat francesa		92%		8%

L'estudi té en compte les llengües parlades a casa, a l'escola i en la vida social. A casa, un 31% de la població escolar diu que va aprendre a parlar en més d'una llengua. La nacionalitat amb més predomini d'una sola llengua és la francesa (amb un 80% dels nens que parlen en francès, i les que presenten més varietat són l'andorrana i l'espanyola, amb percentatges diferents d'ús exclusiu del català, del castellà o de totes dues llengües en la mateixa família). Entre els nens andorrans predomina el català com a llengua parlada a casa (un 41,8%) i entre els espanyols el castellà (54,3%). Els nens francesos i portuguesos esmenten altres combinacions bilingües: els francesos, català i francès o castellà i francès, i els de nacionalitat portuguesa, castellà i portuguès (no apareix l'opció català i portuguès).

És interessant remarcar que un 21% dels nens portuguesos parlen castellà amb els germans i només un 3% en català. Amb relació als nens francesos, hi ha un 5% que parla en castellà amb els germans i un 9%, en català.

En la vida social, un 47% dels nens andorrans parlen amb els amics sobretot en català i un 46% sobretot en castellà. Els nens de nacionalitat espanyola, un 29% parlen amb els amics en català i un 66% sobretot en castellà. Quant als portuguesos, un 84% parlen habitualment amb els amics en castellà i un 4% ho fan en català.

En el consum d'articles lúdics i culturals (televisió, videojocs, música, cinema, espectacles, llibres i revistes) domina principalment el castellà a causa de l'oferta (és el motiu més esmentat per part dels nens). En el cas de la música, l'anglès i el castellà estan molt igualats (al voltant del 41%). Als establiments comercials, català i castellà estan igualats en el 44%.

Pel que fa a les percepcions sobre l'ús de la llengua, un 52% dels nens sent com a llengua pròpia el català, un 28% el castellà i un 8% el castellà i el català. Dels espanyols, un 32% sent com a llengua pròpia el català, mentre que un 48% pensa que és el castellà i un 14% respon que el català i el castellà alhora.

Per finalitzar, un 72% dels nois i noies enquestats afirma que s'ha de defensar la llengua del país com a símbol d'identitat d'un país.

3.5. Usos i representacions socials del català a Andorra

L'any 2001, el Servei de Política Lingüística va adjudicar un ajut a la investigació al projecte *Usos i representacions socials del català a Andorra*, presentat pel sociolingüista Ernest Querol, que proposa un estudi sobre les representacions socials de nois i noies d'últim curs de secundària amb un mètode de recerca ja aplicat a les comunitats autònomes de parla catalana de l'Estat espanyol. L'objectiu és delimitar les variables que afavoreixen l'ús del català. La mostra objecte de l'estudi correspon al cens d'alumnes de tots els alumnes del darrer curs de secundària.

L'estudi revela que, més enllà dels quatre orígens lingüístics principals dels joves d'Andorra (català, castellà, portuguès i francès), en matèria d'ús aquests joves són pràcticament bilingües (català-castellà). De fet, en la majoria dels usos el castellà supera lleugerament el català, però en les prediccions d'ús hi ha una variació una mica més gran a favor del català.

En les relacions dels joves, el francès i el portuguès no treuen gairebé protagonisme al català i en la major part dels casos l'ús del català baixa o puja en benefici o en detriment del castellà.

A l'estudi, tots els joves es divideixen en dos grans grups segons si fan un ús molt alt o gairebé exclusiu del català i un ús molt alt o gairebé exclusiu del castellà. Aquests dos blocs (a l'any 2001) estan bastant equilibrats, tot i que hi ha una lleugera majoria entre els que fan servir més la llengua castellana.

4. ESTUDIS SOCIOLINGÜÍSTICS FETS DES DE L'ÀMBIT PRIVAT

4.1. Estudi de Volker Lixfeld

Volker Lixfeld, investigador de la Universitat de Bochum, va realitzar la seva tesi doctoral sobre la situació lingüística del Principat d'Andorra a l'any 1982. En aquell moment, Andorra tenia 30.000 habitants i era un terreny verge pel que fa a les ciències socials i sobretot als estudis sociolingüístics. Per elaborar el treball va recórrer tant a mètodes qualitius com quantitius.

La part quantitativa va tenir com a finalitat captar els coneixements dels idiomes que utilitza la població entrevistada, així com els usos que feia de cada un i en quines situacions es produeix alternança. Finalment, també volia mesurar l'ac-

titud, la consciència lingüística i el coneixement que els entrevistats tenien sobre Andorra i la llengua catalana.

Les entrevistes en profunditat a professionals en diverses tasques i de totes les edats i procedències tenien com a missió complementar les dades recollides per l'enquesta.

Els resultats van ser:

Lixfeld remarcava que l'any 1982, tots els andorrans eren bilingües i sovint trilingües. El coneixement del català era correcte per part de la població no catalana provinent d'Espanya, i més pobre pel que fa als provinents de França. Afirmava que hi ha un plurilingüisme instrumental per als andorrans i els catalans, però també per als francesos i els espanyols que saben parlar català.

S'adona que el grau de coneixement de les llengües mostra notables diferències en cada grup ètnic: quasi tots els andorrans són trilingües, mentre que els espanyols, llevat dels catalans, tenen escassos coneixements actius del català. Els francesos solen ser monolingües i quan són plurilingües tenen una clara preferència pel castellà.

Constata que hi ha excessivament esteses actituds lingüístiques poc favorables a l'ús tothora i arreu del català de la població francesa, espanyola i fins i tot alguns catalanoparlants, que no dubten a adoptar el castellà o el francès en la comunicació amb parlants al·lòfons.

Lixfeld constata que les dificultats d'aprenentatge del català més adduïdes són habitualment els pocs anys de permanència d'algunes persones a Andorra (no oblidem el *boom* immigratori dels anys 70) i el fet que el coneixement del català resulta poc indispensable per viure a Andorra.

La fidelitat que els andorrans i els catalans mostren cap a la seva llengua afirma que està relacionada amb la forma d'expressar la seva pertinença a un mateix grup ètnic, i per altres elements com el prestigi, l'estatus i els privilegis.

Finalment, Lixfeld exposa que andorrans i els catalans desitgen, certament, la integració dels immigrants, però sense perdre la seva llengua materna (i és per aquest objectiu, segons Lixfeld, que es va establir a Andorra un sistema educatiu trilingüe on cada infant pot escolaritzar-se en la seva llengua materna fins a certa edat).

4.2. Tesi doctoral de Pere Notó, sobre la identitat andorrana des d'una perspectiva psicosociològica

En un estudi adreçat a tots els infants de l'ensenyament bàsic, Notó pretenia descobrir la "identitat social dels immigrants", a partir de l'anàlisi dels infants. Aquesta noció es construeix com a punt d'intersecció entre la psicologia i la sociologia, pel fet d'estar relacionat amb l'experiència i el coneixement que té de la seva pertinença a uns grups socials concrets, i a la forma específica que presentin

els membres d'aquests grups de viure i de valorar emotivament la seva pertinença al grup, a la comunitat.

També vol mesurar els nivells de competència orals i escrits assolits, tant pel que fa al català, com a l'espanyol i al francès de les Valls. L'objectiu és permetre indirectament, en un termini mitjà, l'obtenció d'un ampli banc de dades per anar seguint i avaluant els processos d'andorranitat entre els infants i els joves del país.

Notó veu que hi ha una relació estreta entre el grau de consciència d'identitat nacional i el nivell de coneixement oral i escrit dels andorrans pel que fa a la llengua catalana. S'adona també que els nens que tenen un coneixement oral i escrit més elevat de català, millor coneixement obtenen també d'altres llengües que s'ensenyen i s'usen a Andorra: el francès i l'espanyol.

La metodologia emprada és una enquesta, inicialment dissenyada perquè tots els alumnes de secundària bàsica l'omplissin. A la pràctica, només la van omplir els estudiants escolaritzats bàsicament als centres de subvenció andorrana i també en part dels que depenien del model espanyol durant el curs 1980-81.

Conclusions

En les conclusions generals, l'autor assenyala que els escolars d'Andorra tenen notables coneixements d'alguns trets específics de la identitat andorrana, de la seva història, bandera... Paradoxalment també, mostren escasses petjades de sociocentrisme, a diferència d'altres comunitats. Aquesta falta de sociocentrisme el relaciona amb el marc de cosobirania del Principat i amb el baixíssim grau d'autoctoneïtat de la societat andorrana.

Notó afirma que en l'anàlisi de la comprensió de textos escrits, estàndards o literaris, la comprensió de textos en català solia situar-se per sota de la dels textos en castellà entre els infants d'Andorra.

4.3. Estudi sociològic d'Emili Boix i Jaume Farràs sobre "Usos, coneixements i ideologies lingüístics dels joves de secundària andorrana"

Aquest treball, realitzat l'any 1991, tenia com a finalitat fer un seguiment dels estudis anteriors respecte dels escassos coneixements escrits de la llengua catalana comparats amb la confiança assolida en espanyol i francès entre molts habitants i estudiants d'Andorra. Com era l'evolució dels fenòmens de la interferència i l'alternança lingüístiques als magatzems, al carrer, de l'evolució del plurilingüisme i comprovar si es mantenien actituds poc favorables envers la llengua catalana entre la població estrangera (sobretot francòfona), i com s'estaven integrant els nous fluxos immigratoris (sobretot portuguesos), mitjançant el sistema escolar.

La darrera finalitat de l'estudi era comprovar si el català feia o no de *lingua franca* intercomunitària.

La tècnica utilitzada per al treball de camp va ser una enquesta adreçada a gairebé tota la població escolar d'edats compreses entre 13 i 18 anys (1.300 estudiants van respondre el qüestionari).

Conclusions

El 57% dels estudiants és nascut a Andorra i un altre 25% ha vingut de zones de parla catalana. En canvi, tan sols el 10% dels pares o mares és autòcton, un 33% és de zones de parla catalana i un 41%, de la resta de l'Estat espanyol.

El 97% dels entrevistats afirma que el català és la llengua oficial d'Andorra, i el 81% opina que qui resideixi habitualment a Andorra ha de saber-lo parlar.

Hi ha un percentatge més elevat d'estudiants que han après abans a parlar (un 35%) llegir (un 34%) i escriure (un 23%) en castellà que no pas en català (un 22% la parla; un 21%, la lectura, i un 20%, l'escriptura).

D'altra banda, el nivell assolit de comprensió, parla, escriptura i lectura de l'espanyol (un 94%, un 87%, un 76% i un 87%, respectivament) és superior al seu nivell en castellà (un 90%, un 77%, un 62% i un 79%). Hi ha un 47% dels enquestats que prefereix fer els exàmens en castellà, i un 25% que els prefereix fer en català.

Malgrat tot, un 66% pensa que el català és l'idioma més útil en la seva vida diària, mentre que un 30% pensa que és el castellà. També hi ha l'opinió que el català predominarà en un futur (un 70% dels enquestats), mentre que un 82% pensa que té més oportunitats laborals qui sap parlar en català. Amb tot, més de la meitat prefereix veure una pel·lícula en castellà abans que en català o en francès.

Finalment, un 54% afirma sentir-se andorrà per damunt de tot; a l'entorn del 18%, espanyols; poc més d'un 13% afirma la seva catalanitat i menys d'un 3% se sent abans de tot francès.

Durant la recerca qualitativa, es va poder comprovar que els joves entrevistats expressaven un cert malestar per la incertesa de com i quan podrien aconseguir el reconeixement legal i social d'andorrà. Es notava una certa compartimentació dels diferents grups socials existents, quan no hi ha mecanismes aglutinadors d'interessos afins i integradors d'espais socials compartits.

4.4. Tesi de Josep Manel Ballarín i Garoña

L'objectiu de l'estudi, que es va presentar al principi de l'any 2004, és relacionar els usos lingüístics amb aspectes d'identitat cultural i d'integració a la societat andorrana, i esbrinar què fa que una persona triï una llengua o una altra. No es tracta només de saber quanta gent coneix el català, o quin percentatge de la població el parla habitualment (l'autor considera que aquesta tasca ja la farà l'enquesta sobre els usos lingüístics...). Es tracta de saber per què no parlen català els qui no parlen català encara que faci un cert temps que resideixen a Andorra (tot i

que el català sigui l'única llengua oficial i que tots els rètols públics, contractes... es fan només en aquesta llengua).

En darrer terme, les dades obtingudes per l'estudi tenien la intenció de permetre confeccionar i implantar mesures, eines o recursos per tal de modificar o condicionar la realitat sociolingüística andorrana.

El treball de camp es va realitzar mitjançant entrevistes amb un guió estructurat a 100 persones.

Dades obtingudes

El català és la llengua més parlada pels andorrans i residents a Andorra. Els residents d'altres grups lingüístics la utilitzen dins de l'àmbit institucional, però en els àmbits familiar, social i laboral fan servir majoritàriament el castellà.

El català domina en oficis amb forta càrrega institucional (ministre, funcionari, policia), professions liberals i en els serveis bancaris. A l'altre extrem es troben el sector comercial i els oficis poc qualificats, on la presència del català decreix.

Segons els enquestats, el castellà és la llengua principal d'interacció i intercanvi, té un valor clarament instrumental i és la llengua més utilitzada en l'àmbit socioeconòmic. El francès és una llengua molt menys estesa però de prestigi: molts andorrans i residents opten per l'educació dels fills en el sistema francès.

Els portuguesos residents a Andorra aprenen majoritàriament el castellà per diverses raons: perquè és la llengua més parlada, pel valor instrumental, perquè la consideren més útil en el cas de tornar a Portugal i perquè molts hi entren en contacte abans d'arribar a Andorra.

Els andorrans solen adaptar-se als seus interlocutors, i canvien sovint el català pel castellà per la situació fronterera del Principat, pel clientelisme, per facilitar la comunicació, per por de no ser entesos o, segons l'autor, potser per un concepte mal entès de bona educació i respecte cap l'altre.

Les persones no catalanoparlants i que no s'adapten a la llengua catalana ho justifiquen perquè la població autòctona és políglota, i això afavoreix la percepció que no cal aprendre català.

El castellà és la llengua d'ús majoritari perquè predomina demogràficament i ha esdevingut la *lingua franca* (la coneixen i la comparteixen tots els col·lectius que viuen a Andorra).

Hi ha un grau elevat de segmentació social que no afavoreix l'acostament a la cultura andorrana ni l'adquisició de la llengua catalana per part dels residents.

Les perspectives d'estabilitat personal que ofereix el país d'acollida afavoreixen o disminueixen l'adquisició de la llengua.

També hi ha una sèrie de percepcions sobre el fet lingüístic, cultural i social, que poden ser determinants a l'hora d'establir pautes lingüístiques.

Així, pel que fa als andorrans, els altres grups els veuen com un grup tancat, difícil d'accedir-hi (l'autor pensa que és aquesta percepció la que condiona les dificultats per poder accedir a la nacionalitat andorrana).

La totalitat dels catalans opina que el català ha de ser l'única llengua oficial a Andorra. També la major part dels andorrans (però amb alguna excepció). També hi ha persones de la resta de l'Estat espanyol que considera que el castellà hauria de ser llengua cooficial a Andorra.

Per l'autor, tant els francesos com els portuguesos formen un grup compacte en si mateixos, i en el cas dels francesos, amb poca relació social amb altres grups sociolingüístics fora de la feina.

L'autor recalca que aquestes descripcions són fruit de les percepcions subjectives manifestades pels enquestats. El treball parla de percepcions, i no entra a analitzar si aquestes percepcions se sustenten en bases reals.

Per acabar, l'autor considera que pels diferents grups contactats hi ha elements molt positius per al manteniment del català, com ara l'andorranitat (els andorrans veuen molt positivament el fet de parlar català) o el fet que els membres dels grups no catalanoparlants perceben que el català és la llengua de les feines més qualificades.

Com a elements negatius, l'autor destaca que els residents veuen els andorrans com un grup tancat al qual és difícil accedir. Això és un fre per a l'adopció del català com a llengua vehicular.

Com a mesures que poden facilitar la integració lingüística dels residents, l'autor proposa el creixement i la potenciació del sistema educatiu andorrà, l'augment de l'oferta de formació en català en l'àmbit laboral (no necessàriament de llengua catalana, sinó cursos d'altres matèries com ara la cuina o el judo, però sempre impartits en català), l'exigència efectiva del català dins de les empreses, les campanyes del Govern de promoció de l'ús del català en diversos àmbits (l'autor parla del sector serveis i el sector relacionat amb l'esport), així com insistir en la idea que tothom que resideix a Andorra forma part del país i pertany a la societat i la cultura andorranes.

4.5. La immigració a Andorra (Cres-IEA)

Aquest treball es va realitzar durant l'any 2003 i es va presentar a la primavera del 2004. Una de les qüestions de què tracta és la de la construcció de la identitat nacional andorrana. En aquest sentit, es constata que precisament en el context en què s'han produït grans canvis en la societat andorrana (transformació de l'estructura econòmica, fluxos d'immigració, reforma institucional...) sorgeix la necessitat de definir i defensar la identitat nacional davant la gran presència de residents estrangers.

Entre els elements per definir aquesta identitat destaquen referents simbòlics en relació amb la història, la institució de la casa, les institucions polítiques, la cultura en general i la llengua.

El treball comenta que la llengua és un dels elements bàsics en la definició de la identitat que, com la nació, s'ha format al llarg dels segles i que és un compo-

ment fonamental de la seva cultura. A Andorra, el català és l'única llengua oficial. El domini de la llengua del país d'acollida es considera una de les estratègies fonamentals (juntament amb la concessió de la nacionalitat) per a la integració social dels immigrants.⁶ Així, en la prova d'integració per a les persones que volen adquirir la nacionalitat andorrana es requereix el coneixement i la comprensió del català. També és necessari el coneixement de la llengua catalana per accedir a un lloc de treball en l'Administració pública, i també en la resta de treballs d'atenció al públic a partir de l'any 2002.⁷

Aquest treball considera que si bé la majoria de la població coneix el català,⁸ es detecta un doble comportament en la utilització en funció de les situacions i de la llengua en què s'adreça l'interlocutor. Així, el català és utilitzat majoritàriament per la població en les relacions amb l'Administració i en determinats serveis en què l'atenció es fa majoritàriament en català (bancs, companyies d'assegurances, gestories, metges i dentistes), mentre que en altres àmbits on predomina l'atenció en castellà (transports públics, bars i grans magatzems) s'utilitza més aquesta llengua.

El sistema escolar és un mitjà molt important per a la integració i per a la reproducció de la identitat nacional. Actualment, a Andorra coexisteixen tres sistemes educatius, l'andorrà, el francès i l'espanyol (aquest últim es pot desglossar entre el públic i el confessional). Només el sistema andorrà i el confessional realitzen la major part de l'ensenyament en català, mentre que els sistemes francès i espanyol tenen classes determinades de llengua catalana, però tota l'escolarització es fa en castellà o en francès.

En aquest treball es parla de la concentració de les nacionalitats en relació amb els sistemes educatius. Aquestes concentracions de fills d'immigrants de parla no catalana en els sistemes espanyol i francès (on el marc de referència són els estats veïns i on l'ensenyament del català es fa només a hores determinades), no facilita la utilització del nostre idioma dins d'aquests col·lectius.

De tota manera, quan es demana a la població que valori diferents aspectes per a la integració dels immigrants que viuen a Andorra, l'assimilació lingüística és el més destacat. El parlar català és el factor que més proporció de respostes té, ja que el 92% de la població enquestada el consideren molt o bastant important (per nacionalitats ho afirmen el 96% dels catalans i els andorrans, el 92% de la resta d'espanyols, el 86% dels francesos o el 83% dels anglesos)

El castellà és l'idioma en què van aprendre a parlar gairebé la meitat dels enquestats (un 48%). El segon lloc l'ocupa el català, amb un 35%; el tercer lloc el

6. Ruiz de Olabuénaga, J.I.: *Inmigrantes*. Madrid: Acento, 2000.

7. Disposició transitòria segona de la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial, de 16-12-99.

8. Segons l'estudi del Servei de Política Lingüística del Ministeri de Turisme i Cultura: *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra*, l'any 1999 el 29,3 % coneixia el català perfectament; el 46,9 % bastant o molt bé; el 5,2 % ni bé ni malament; el 17,9 % amb dificultats, i el 0,7 % no el coneixia gens.

portuguès, amb un 11%, i el francès, amb un 11 %; el quart lloc, altres llengües maternes, amb un 6%, i en darrer lloc l'anglès, amb un 3%.⁹

La majoria dels enquestats declara que parla correctament (69%) el català davant un 16% que afirma parlar-lo una mica, un 12 % que l'entén però que no el parla i un 1,8 % que no l'entén.¹⁰ Els grups que menys entenen el català són els que tenen com a primera llengua el portuguès, el francès i l'anglès.

Segons el lloc d'origen, el català és molt més utilitzat en l'àmbit familiar per les persones nascudes a Andorra i Catalunya, tot i que les d'Andorra també parlen el castellà en una proporció molt elevada (el 76% dels andorrans parla català amb alguns o tots els familiars, i en castellà un 61%). S'aprecia que l'ús del català amb els amics s'incrementa en tots els grups nacionals en relació amb la utilització en l'àmbit familiar, sobretot a mesura que els anys de residència al país és major, tot i que el castellà continua sent la llengua més parlada per tots els col·lectius, excepte els catalans i els andorrans.

En l'àmbit laboral, el castellà és la llengua més parlada pels diferents grups, excepte els catalans i els andorrans, però a poca distància del català. De tota manera, si s'analitza la qüestió en funció dels anys de residència, s'observa que l'ús del català a la feina per a tots els col·lectius augmenta a mesura que s'incrementen els anys de permanència al país. Els nascuts a Andorra, Catalunya i França empen més el català a l'hora de fer les compres, mentre que la resta de grups utilitza més el castellà.

Pel que fa a l'àmbit institucional (Administració i institucions oficials) hi ha una tendència majoritària a adreçar-se en català (sobretot a mesura que s'augmenten els anys de residència). D'aquest treball s'extreu que més de la meitat de la població enquestada (el 64%) pensa que és necessari conèixer la llengua catalana per viure a Andorra. Entre les raons majoritàriament apuntades destaca per ser l'idioma oficial (amb el 77% de les respostes) i perquè es considera un instrument indispensable per integrar-se dins la societat andorrana (el 15%).

La raó principal per la qual una part dels enquestats no creu necessari conèixer la llengua, és el fet que com que Andorra és una societat plurilingüe facilita la comunicació i la interacció sense necessitat de conèixer el català.

Gairebé el 59% dels enquestats ha realitzat estudis en català, davant el 41% que no ho ha fet. També hi ha un 30% dels enquestats que va respondre que té intenció de realitzar algun curs en català (quan s'analitzen les motivacions sembla evident que la possibilitat d'accedir a certes feines és el motiu més esgrimit pels enquestats).

9. Els resultats concorden amb els de l'estudi *Coneixements i usos lingüístics de la població d'Andorra* en el sentit que el grup dels castellanoparlants (llengua materna) ha augmentat des de l'any 1995.

10. Aquest percentatge és alt, tot i que s'ha de tenir en compte que és un tipus de pregunta que la gent tendeix a respondre molt positivament, ja que el fet de parlar el català, quan és l'idioma oficial, és un condicionant important per a la integració sociocultural.

Finalment, en aquest treball es va elaborar un índex objectiu d'integració a Andorra, partint de la hipòtesi següent: com més gran sigui la utilització del català, més elevat és el coneixement de la història d'Andorra, els costums i les tradicions, i com més participació en activitats socials o festives, major és el grau d'integració al país. El 56,3% dels enquestats, segons aquest índex, es pot deduir que estan poc integrats al país. En analitzar les causes de la baixa integració, podem trobar una multitud de factors, com els anys de residència, el fet d'accedir al segment primari del mercat laboral, l'edat d'arribada a Andorra (com més jove, més facilitat per integrar-se), les xarxes familiars i de relacions al país...

5. CONCLUSIONS GENERALS

Andorra s'ha transformat radicalment els darrers 50 anys (ha passat de tenir uns 6.000 habitants l'any 1955 a tenir-ne quasi 77.000 actualment). Aquest gran creixement demogràfic (fruit de la transformació econòmica) ha estat possible gràcies a la incorporació d'immigrants de regions de parla catalana, però també, i en més gran mesura d'altres regions d'Espanya i França, de Portugal i també d'altres països.

La cultura autòctona d'Andorra és la catalana i l'únic idioma oficial del país és el català. L'augment poblacional ha portat com a conseqüència que els andorrans siguin en l'actualitat una minoria al seu país i que el castellà sigui, moltes vegades, la llengua més parlada. La consciència de la fragilitat de la cultura i l'idioma propis han estat els impulsors dels treballs sobre sociolingüística engegats a partir dels anys 80.

En l'anàlisi d'aquests treballs es demostra que el català no s'utilitza en amplis sectors de la vida social, tot i que és l'idioma amb més prestigi i que hi ha consens, per part de tots els grups que resideixen al Principat, a considerar-lo imprescindible per a la integració a Andorra.

Entre les explicacions d'aquesta situació podem ressaltar l'afluència continuada de nous immigrants (la majoria dels quals no són de cultura catalana), la dualització social (amb grans col·lectius d'immigrants que treballen en sectors amb poca presència del català, amb poques relacions amb la cultura catalana), i la no utilització del català per part de residents de llarga durada (tot i que els seus fills sí que dominen el català).